

Тьюторський супровід дітей в інклюзивному навчанні: впровадження європейських стандартів

Чупахіна С.В.

Вступ

Освіта в сучасному світі загалом і в Україні, зокрема, є одним з основних пріоритетів на державному рівні, що відображено в чинних законах та документах, які актуалізують нові напрямки державної освітньої політики. В умовах глобальних соціально-економічних змін важливим стає переорієнтація системи освіти на особистісно-орієнтовану освітню парадигму, основу якої складають принципи індивідуалізації та персоналізації, що створюють найкращі умови для розвитку та максимальної реалізації нахилів та здібностей усіх учасників освітнього процесу. Соціальне замовлення суспільства ініціює необхідність формування особистості кожного з урахуванням особистісних переваг та потреб, відображених в нових нормативних документах та оновлених освітніх стандартах. Йдеться про інклюзивне навчання, яке трактується як «система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахуванні багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників» [1].

Водночас необхідність реалізації завдань інклюзії на державному рівні є відповіддю на запит, як необхідність формування інклюзивного суспільства, здатного розуміти і приймати інтереси, потреби співгромадян, які потребують організації особливого, доступного, середовища проживання та мають особливі потреби при реалізації освітньої, професійної та інших видів діяльності. Засоби масової інформації, що найшвидше реагують на запити суспільства, також активно просувають ідею інклюзивного суспільства, в якому люди з особливими потребами зможуть реалізувати себе у всіх видах діяльності, зокрема творчої та професійної.

Формування інклюзивного суспільства чи суспільства «розмаїття», є одним із стратегічних завдань майбутнього, реалізація, яких неможлива поза

контекстом освіти, яка зберігаючи та транслюючи кращі традиції, водночас впроваджує інновації. Інклюзія, як стратегія суспільного розвитку, актуалізує необхідність розгляду всіх сторін буття, водночас, і освітнього простору.

Слід зауважити, дослідження проблем інклюзивного навчання численні, вони певної мірою означили низку перспективних напрямків наукового пошуку, до яких можемо віднести: розгляд інклюзивного навчання як чинника соціальної інтеграції дітей з інвалідністю, проблеми формування інклюзивного освітнього простору/середовища та розвитку адаптивно-інклюзивного середовища закладу, реалізація різноманітних аспектів інклюзивних освітніх практик, реалізація індивідуальних корекційних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами [8]. Отож означена значна кількість проблемних аспектів інклюзивного навчання в сучасних умовах.

Водночас проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища залишаються, на нашу думку, актуальними, існують аспекти, які залишалися поза увагою дослідників.

Вищезначене зумовлює підвищення вимог до підготовки майбутніх педагогів, стандартизації та уніфікації підходів до вищої освіти, перехід на компетентно-орієнтоване індивідуалізоване навчання.

Однією з освітніх практик особистісно-орієнтованого, індивідуально-диференційованого та персоналізованого навчання стає практика тьюторського супроводу. Сучасні освітні програми підготовки та підвищення професійного рівня педагогічних працівників закладів освіти, визначають перехід до конструювання та вдосконалення освітніх траєкторій розвитку особистості. Опанування майбутніми педагогами тьюторським інструментарієм якісно покращить освітній процес та підвищить рівень їх професійної компетентності. Відтак стає зрозумілою потреба у формуванні готовності майбутніх педагогів до тьюторської діяльності.

Тьюторську діяльність в освітньому контексті розглядають як діяльність з індивідуалізації, спрямовану на виявлення, розвиток освітніх мотивів та

інтересів дітей, пошук освітніх ресурсів і створення індивідуальних освітніх траєкторій [12].

Проблема тьюторської діяльності та підготовка педагогів до неї не є новою для освіти, проте впродовж останніх років вона посідає вагомим місце в теорії і практиці освітніх трансформацій України та охоплює наукові інтереси вчених. Аналіз досліджень засвідчує, що формування готовності майбутніх педагогів до тьюторської діяльності визнано необхідною умовою ефективної педагогічної діяльності та показником конкурентоспроможності фахівця [2; 15].

Аналіз наукового та практичного зарубіжного досвіду визначено як наукове завдання дослідження задля вирішення протиріччя між потребою у формуванні готовності майбутніх педагогів до тьюторської діяльності та недостатньою розробленістю засобів та способів організації такого процесу в освіті.

Відтак виникає необхідність теоретично обґрунтувати особливості тьюторського супроводу в освіті та діяльність педагогів-тьюторів з проєктування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії дитини з особливими освітніми потребами, що визначило основний задум дослідження.

Відповідно до проблеми та мети дослідження визначили завдання:

- вивчити генезис та сучасний стан проблеми тьюторської діяльності;
- визначити основні підходи до діяльності педагогів-тьюторів з проєктування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії дитини з особливими освітніми потребами;
- виявити основні складові тьюторської діяльності.
-

Розділ 1. Тьюторство в сучасній освіті: теоретичний аналіз діяльності

Глобальні перетворення сучасного суспільства ініціювали розширити надання освітніх послуг. Пріоритетним завданням освіти стає не лише формування цілісної системи універсальних компетентностей, а й розвиток успішної соціалізації та адаптації людини на ринку праці. Відтак змінюються вимоги і характер діяльності як здобувачів різних рівнів освіти, та і педагогів. Отож одна з помітних тенденцій реформування сучасної освіти зорієнтована на нові освітні професії.

За таких умов виникає необхідність ґрунтовного історичного, змістовного наукового аналізу тьюторської діяльності педагогів, виявлення її особливостей і закономірностей. Пропоноване вивчення уможливить успішне включення педагогів-тьюторів в освітній процес.

Феномен тьюторста пов'язано з історією університетів Європи.

Тьютор (від англійського «tutor») – наставник, який стає індивідуальним консультантом процесу розвитку й зростання людини та виконує наступні напрямки діяльності: індивідуально-консультативну, соціально-педагогічну, координаційно-організаційну [4].

Як відомо, тьюторство як одна з інституалізованих форм наставництва виникло в перших Британських університетах – Оксфорді (XII ст.) і Кембриджі (XIII ст.), основним завданням яких була підготовка духовенства, як практично єдиним грамотним станом, були дотичними до процесу відображення культури. За традицією університети давали лише гуманітарну освіту [3].

Англійські університети не дбали, про те, щоб студенти слухали певні курси, водночас німецькі ж моделі університету ґрунтуються на системі кафедр і навчальних програм, закріплених за кожною кафедрою. Кожен професор англійського університету читав і коментував свою книгу. Студенту треба було самостійно вирішувати, яких професорів та які курси він буде слухати. Університет ставив власні вимоги тільки на іспитах, і студент мав вибрати шлях, яким він досягатиме рівня знань, необхідних для отримання ступеня.

До кінця XVI століття тьютор став центральною фігурою в університетській освіті, відповідаючи, здебільшого за виховання здобувача. У XVII столітті сфера діяльності тьютора розширилася – значення набувають освітні функції. Тьютор визначає та радить студенту, які заняття найкраще відвідувати, як скласти план своєї освіти, стежить за тим, щоб його підопічні займали і готувалися до університетських іспитів. Тьютор стає найближчий радник студента і помічник у всіх труднощах. У XVII столітті тьюторську систему офіційно визнано частиною англійської університетської системи, що поступово витісняє професорську. Впродовж XVIII-XIX століть в найстаріших університетах Англії

тьюторська система посіла центральне місце в освіті, лекційна стала лише доповненням до неї. У сучасних умовах майже 90% занять в Оксфордського та 75% в Кембриджського університетів проводиться тьютором з одним чи двома студентами [3].

Слід зауважити, що університетське середовище це відкритий культурний та освітній простір, і тьютор виник як особа, затребувана саме у відкритому освітньому просторі, де знання вища цінність (не лише як трансляція в культурі, а й як творчість і реалізація в діяльності), тобто в просторі, де існувало безліч шкіл, безліч авторитетів, безліч вчителів, кожен з яких був автором свого курсу, і де способом освоєння простору було постійне самовизначення, вибудовування своєї траєкторії. Тьютор в ньому був фігурою, яка допомагає вибудовувати освітню траєкторії, і виконував функції підтримки процесу самовизначення.

Традиційна структура тьюторської системи вищої освіти передбачає певні елементи (рис.1.1) [2].

В усі вищезначені процеси тьютор включений не як фахівець, а як залучена особа, яка продовжує наукові дослідження, самоосвіту і живе поряд зі студентом за законами університетського життя, сповідуючи одні цінності [9].

Відтак через діяльність тьютора в класичних університетах Англії здійснювалася побудова розрізненої освіти (навчання, виховання й формування способу життя) та можливостей її індивідуального засвоєння.

В сучасних умовах Україна стає частиною глобального суспільства, сповідує цінності громадянського європейського суспільства, стаючи його повноправним членом, привносить цінності світового співтовариства у власний освітній простір, відтак і тьюторство знаходить своє відображення.

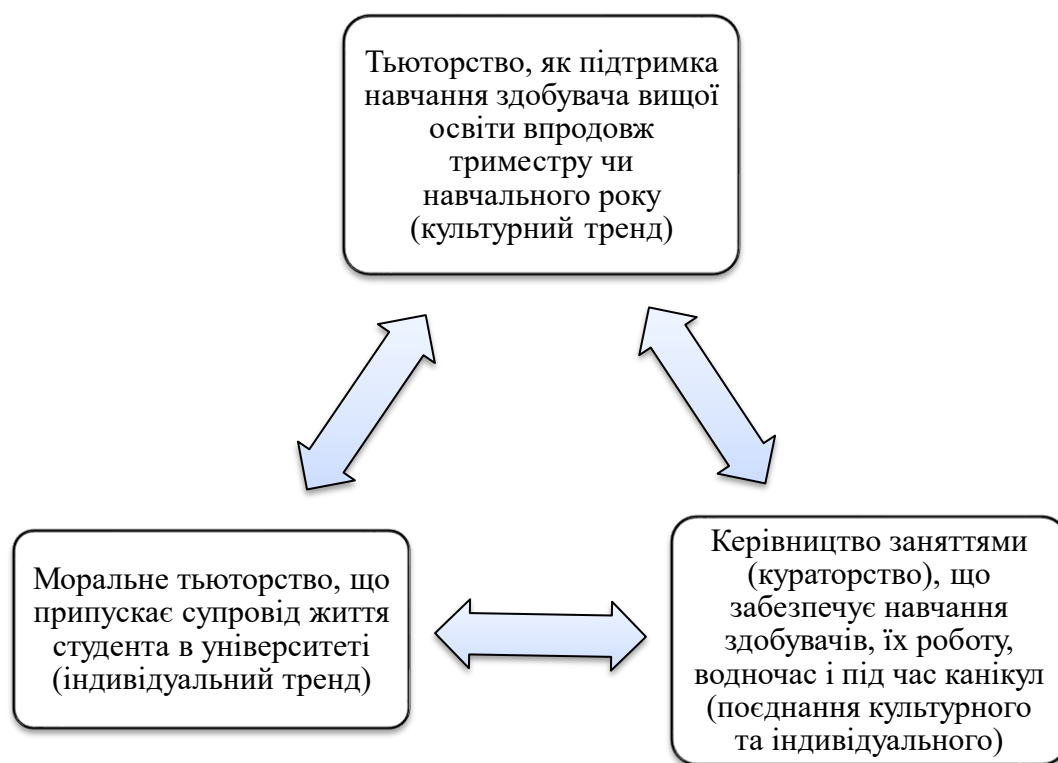
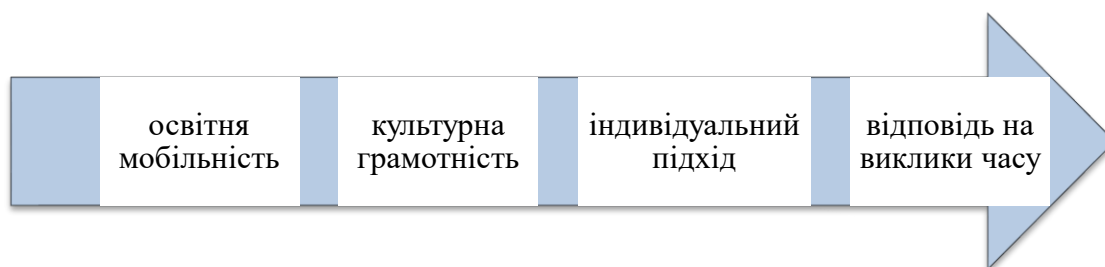

Рис. 1.1. Традиційна структура тьюторської системи вищої освіти

У сучасній вітчизняній освіті тьюторство набуває поширеності в умовах дистанційного навчання. Тьюторство в дистанційному навчанні продуктивно використовує технології індивідуального консалтингу, напрацьовані університетською системою Великобританії. Тьютор організовує ефективне вивчення курсу, проводить семінари та консультує студентів, перевіряє і коментує письмові завдання [7].

Тьюторство можна розглядати як нову професійну практику в українській освіті. В сучасних умовах тьюторські система роботи є певною системою підтримки процесу побудови індивідуальної програми розвитку дитини з особливими освітніми потребами (ООП). Запропоновано функціональні обов'язки тьюторів орієнтованої на індивідуалізацію інклюзивного навчання дітей з ООП [8].

У сучасній освіті технологію тьюторства інколи пов'язують з технологією освітньої мобільності, яка ґрунтується на цінностях відкритої освіти (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Цінності відкритої освіти

Сучасність вимагає вміння включатись в ситуацію, отримувати знання з будь-якого джерела, вирішувати комплексні проблеми. Відтак освітня мобільність – стає надактуальною, водночас мало представлена в технологіях нашої освіти.

Вищеозначена мобільність передбачає не лише можливості рухатися в пошуках освітніх ресурсів, а й формування вміння вчитися в різних культурних середовищах, з урахуванням історичних підходів, засвоєння культури самоосвіти – першооснови майбутньої професійної та соціальної мобільності.

Тьютор вищеозначених умовах це професійна позиція, необхідна та важлива для підтримки процесу самоосвіти. Завдання тьютора – реалізовуючи технологію, допомагати здобувачеві отримувати знання у зручних спосіб. Соціальні форми життя й особистого знання передбачають наукові та обов’язково індивідуальні відкриття здобувачів різних рівнів підготовки.

Окрім освітньої мобільності існують й інші форми тьюторської супроводу [5].

Різновікові групи тьюторського супроводу включає кілька малих тьюторських груп, робота з дітьми різних вікових груп, об’єднаних навколо свого тьютора. Для учасників такої групи характерною є індивідуальність темпу діяльності та рівня засвоєння предметних знань (від багаторазової зміни матеріалів для вивчення та зборів портфоліо до ефективної проектної та дослідницької діяльності). Досвід роботи вищеозначених груп засвідчує складність реалізації пропонованої моделі в сучасній освіті як основи тьюторського супроводу.

Наступна форма – клас тьюторського супроводу, виник на основі різновікової групи. Аналіз діяльності такої груп засвідчив, що чим більше в такій групі учнів з одного класу, тим успішніше просувається кожен з її учасників. [5; 8].

Модель передбачає для дитини досить формальну основу включення в режим супроводу та існування тьюторства як складової життя освітнього процесу. Означений супровід передбачає ситуацію постійного й різнопланового залучення дитини в програму, яка передбачає вивчення значущої предметної області з орієнтуванням на портфоліо і реалізації проектів [8; 10].

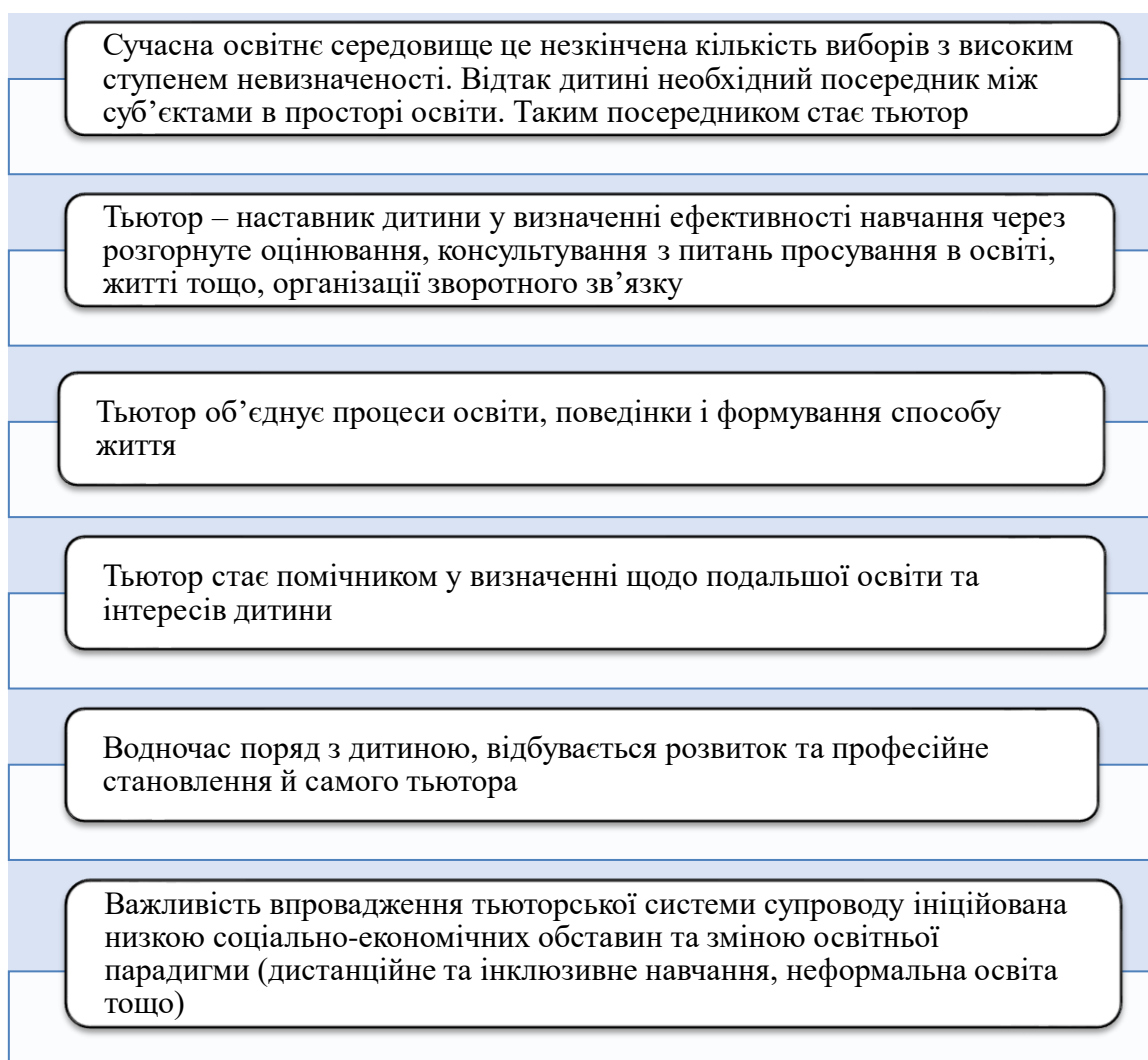
Тьюторський супровід дітей здійснюється на двох рівнях: індивідуальний супровід персональним тьютором та тьюторський супровід групи загалом. Скажімо, з класом працюють п'ять тьюторів, кожен з яких «веде» кілька учнів і «тьютор класу», який супроводжує весь клас [12].

Водночас у сучасних умовах виникла необхідність ширшого впровадження технології тьюторства, ініційована низкою причин (рис. 1.3).

На сучасному етапі перед освітою постає завдання формування самостійної, відповідальної та соціальної мобільного особистості, здатної до успішної соціалізації в суспільстві та активної адаптації на ринку праці. Означене визначає необхідність широкого використання в системі освіти відповідних програм розвитку соціальних навичок, здатності до особистісного та професійного самовизначення та саморозвитку.

Однак, вирішення означеного завдання наштовхується на низку суперечностей між зростаючими вимогами соціуму до формування освітньої, інтелектуально розвиненою, творчої особистості та неготовністю освітньої системи задовольнити їх; між колективною формою організації освітнього процесу в школі та індивідуалізацією процесу навчання; між цілеспрямованим впливом культури та спонтанністю розвитку індивідуальності дитини; між очікуваннями батьків та реальною педагогічною практикою.

Рис.1.3. Причини впровадження технології тьюторства в сучасну освіту

Вирішення означених протиріч стає можливим лише зусиллями закладу освіти на засадах комплексного підходу до надання освітніх послуг. Відтак одним із таких підходів може стати технологія тьюторської діяльності (рис.1.4).

Новизна змісту пропонованого підходу полягає у реалізації ідвідуалізованого підходу – «тьюторського супроводу», а також в реалізації серії освітніх проєктів, спрямованих на задоволення освітніх потреб дітей і дорослих. Саме проєкти є ідвідуалізованими та пов'язаними з освітніми запитами дитини [10]. Тьютор створює умови для їх ефективної реалізації і забезпечує усвідомлення дитиною власних способів діяльності. Вагомими результатами тьюторського супроводу освітніх проєктів є формування компетентностей проєктної діяльності, готовності до самостійного

проектування, розвиток пізнавальних інтересів, їх усвідомлення, вибудовування індивідуальних освітніх траєкторій та реалізацію індивідуальних програм розвитку [9; 10].

Індивідуальну освітню траєкторію можна розглядати як послідовність освітніх проєктів, які планує і реалізує здобувач освіти разом зі своїм тьютором.

Рис. 1.4. Переваги тьюторської технології в освіті

Індивідуальна освітня траєкторія реалізується через замовлення на процес навчання й розвиток та уможливорює формування певної стратегії продовження освіти.

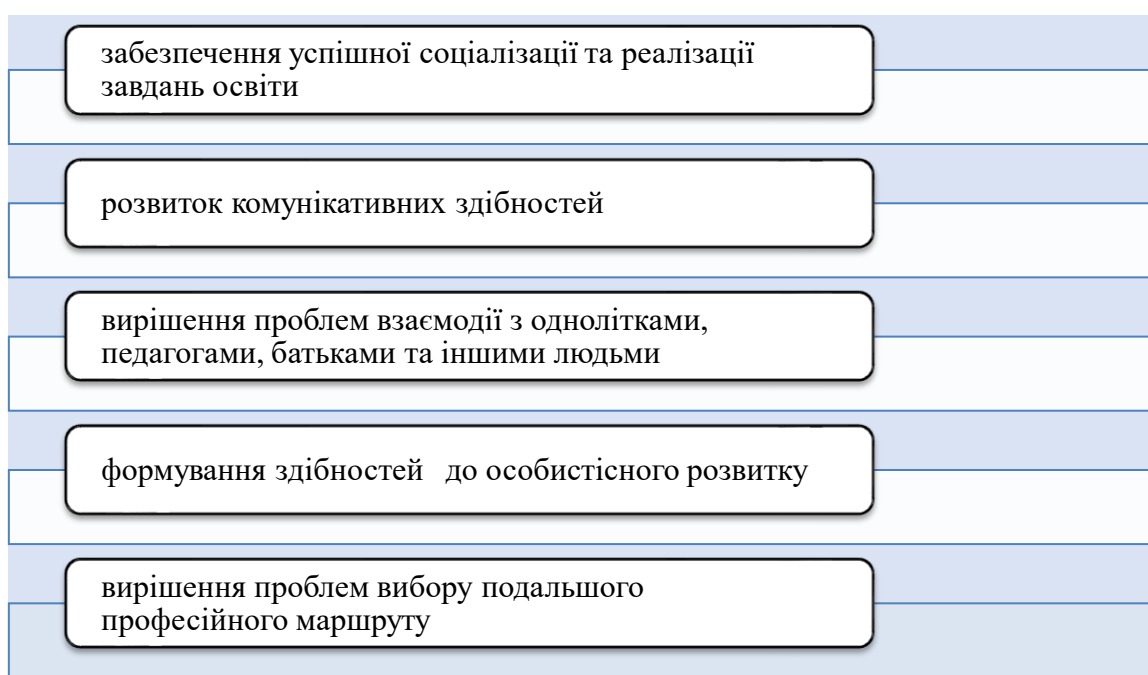
Тьюторська діяльність – це діяльність із супроводу та координування індивідуальних освітніх завдань здобувача освіти з урахуванням його психологічних особливостей та соціального досвіду [9].

Основною метою тьюторську діяльність є створення умов для індивідуальної освітньої активності здобувача освіти в процесі становлення його

здібностей до самовизначення, самоорганізації, осмислення своїх освітніх та життєвих перспектив.

У тьюторській роботі реалізуються цінності індивідуалізації, свободи, самовизначення, усвідомленого ставлення людини до свого життя, свого майбутнього, перспектив, руху до самоосвіти та саморозвитку. Означене пов'язано із завданнями гуманітаризації освіти: навчити людину використовувати себе відповідно до своєї цілі та майбутнього, бачити себе як потенціал та ресурс [2; 13].

Тьюторський супровід охоплює низку важливих завдань (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Завдання тьюторського супроводу

Аналізуючи діяльність тьюторського супроводу, важливо уявити принципи, якими керується тьютор, взаємодіючи із здобувачами.

- Особистісний похід до здобувача.
- Системність – важливість аналізу проблеми соціальної дезадаптації осіб групи ризику та застосування системи заходів, з урахуванням виявлених проблем.

- Об'єктивний підхід – знання різних аспектів життєдіяльності колективу та кожної особистості, вироблення неупереджених рекомендацій, урахування вікових особливостей особистості (індивідуальних характеристик, нахилів, моральної позиції тощо).
- Комунікативна компетентність – здатність до швидкого та оперативного спілкування, налагодження зв'язків та координації з усіма суб'єктами соціально-психолого-педагогічного супроводу (адміністрацією закладу, педагогами, батьками, лікарями, соціальними працівниками, психологами, юристами та іншими суб'єктами) для пошуку соціально-психологічної та інших видів допомоги дитині.
  - Толерантність
  - Відповідальність – стимулювання почуття особистої відповідальності щодо результат діяльності.

Визначено й основні напрямки тьюторського супроводу, а саме: взаємодія із сім'єю, якщо дитина перебуває у групі ризику; налагодження зв'язку з педагогічним колективом закладу освіти; взаємодія з друзями і знайомими дитини; спільна діяльність щодо інших організацій: служба зайнятості, мистецькі та спортивні організації, клуби за місцем проживання тощо [14].

Основною складовою тьюторського супроводу є консультування – обговорення планів реалізації супроводу, укладених для вирішення освітніх завдань та соціалізації.

Задля вирішення завдань дослідження, розглянемо напрямки роботи тьютора ґрунтовніше.

Аналітична діяльність. Тьютори постійно перебувають у процесі аналітичної діяльності. Під час ведення документації аналізують ситуації, у якій перебуває підопічний – дитина групи ризику.

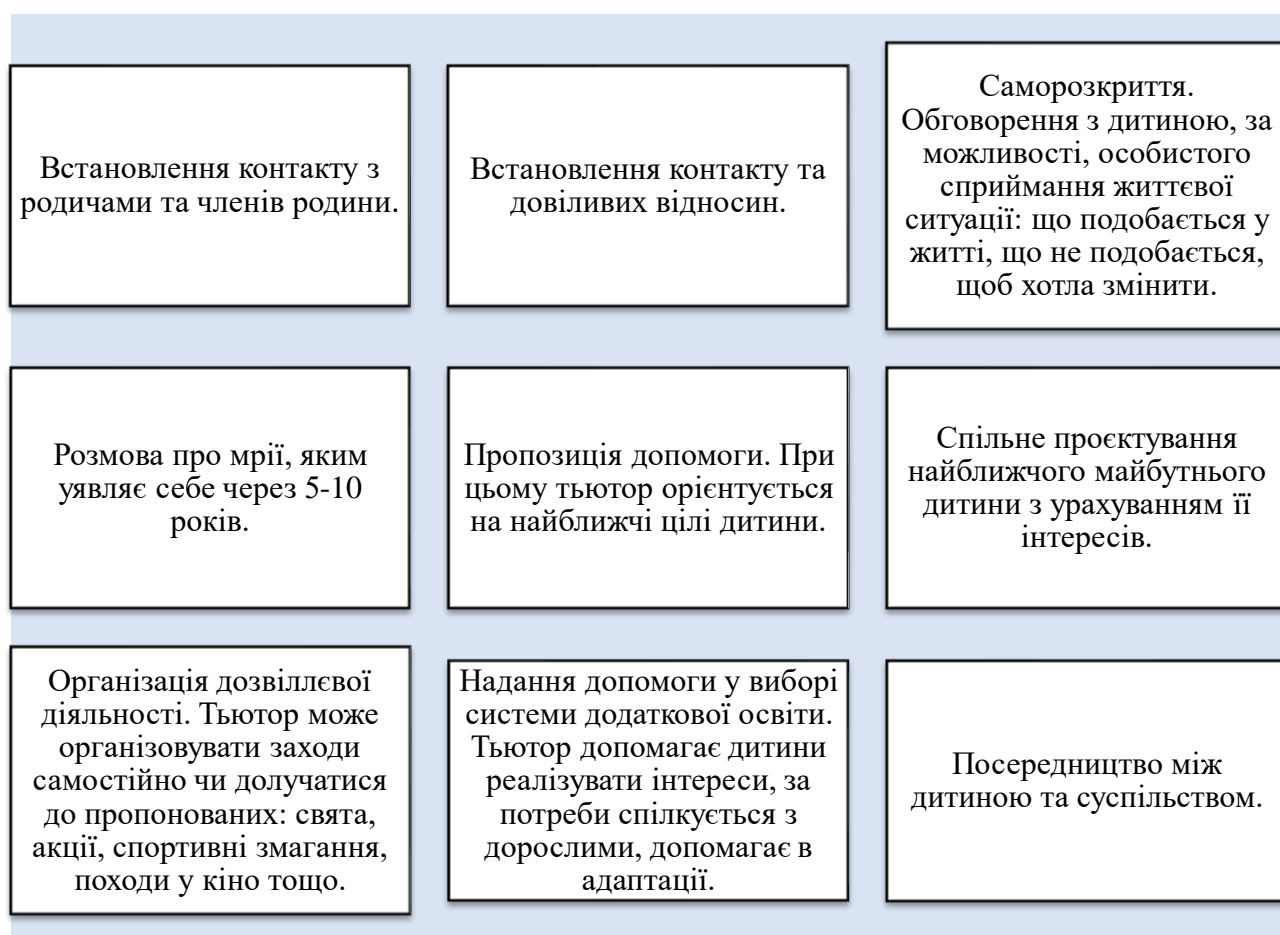
Реабілітаційна діяльність спрямована на повернення дитини до діяльності (навчальної, трудовий), до своїх інтересів, і на подолання соціальної дезадаптації.

Профілактична діяльність спрямована на профілактику девіантних форм поведінки.

Інформаційна діяльність передбачає розширення кругозору дитини, розвиток її загальної поінформованості, а також отримання необхідних знань.

Соціальна діяльність тьютора спрямована на залучення дитини до різних соціальних інститутів, до соціально значущих форм діяльності.

Для кожного окремого тьюторського супроводу означені напрямки реалізуються через покрокову взаємодію тьютора з дитиною (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Особливості взаємодії тьютора з дитиною

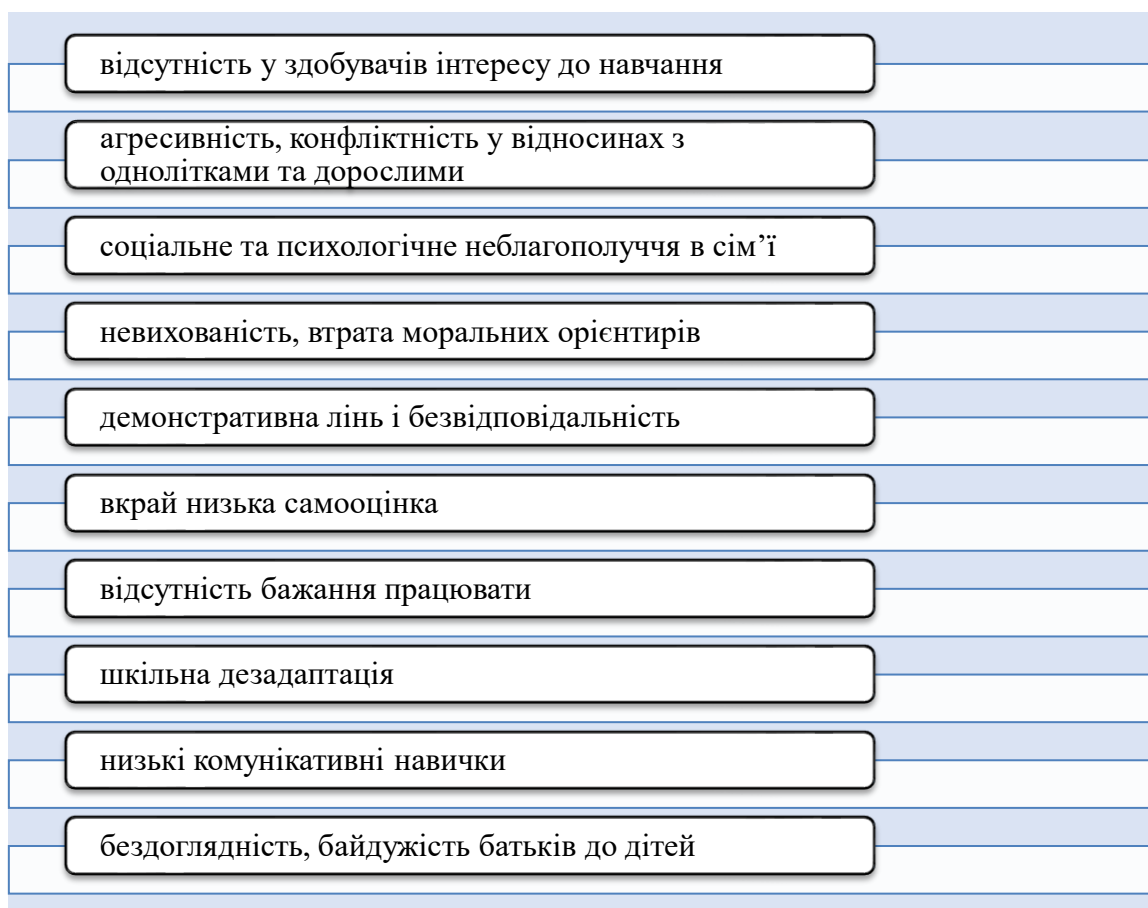
Вищезначене доводить, що зміна взаємин, налагодження дружнього контакту розширює кругозір дитини, сприяє її розвитку.

Вивчаючи досвід роботи різних закладів освіти вчені вказують на типові проблеми, які виникають у дітей, особливо у шкільному віці (рис. 1.7) [11].

Отож діючи на користь дитини, тьютор покликаний надавати необхідну допомогу та підтримку і сім'ї.

До функцій тьютора також входить посередницька діяльність встановлення зв'язків із фахівцями – психологами, соціальними працівниками, лікарями, юристами, а також з представниками закладів освіти, органів влади, громадськістю тощо.

В загальному розуміння тьюторський супровід полягає в організації освітнього руху дитини, який побудовано на постійному рефлексивному співвіднесенні досягнень (сьогодення та минулого) з інтересами та цілями (уявленнями про майбутнє).

Рис. 1.7. Типові проблеми, які виникають у дітей з ООП

Тьютор, приміряє на себе роль своєрідного консультанта з розвитку.

Отож, в основу діяльності тьютора в сучасних умовах покладено зв'язок розвитку досвіду та індивідуальної траєкторії в освіті, яка складається з конкретних дій здобувача. Завданням тьютора стає пошук методу і засобів

фіксації зв'язку культурного та індивідуального, їх взаємозв'язку в освіті кожного спрямованого на процеси навчання, виховання, розвиток і формування способу життя. Технологія тьюторського супроводу стає один із ресурсів розвитку сучасної освіти.

Розділ 2. Індивідуальна освітня траєкторія дитини як об'єкт проєктування та тьюторського супроводу

Проблема підготовки педагогів до тьюторського супроводу дітей, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії (ІОТ) дитини ініціює обґрунтування поняття ІОТ як об'єкта діяльності всіх учасників освітнього процесу (педагогів, дітей, батьків, інших фахівців). В аспекті ініційованого дослідження актуалізуються два аспекти діяльності педагогів: проєктування індивідуальна програма розвитку (ІПР) дитини з ООП та тьюторський супровід її реалізації.

Розглядаючи діяльність педагогів з проєктування індивідуальної освітньої траєкторії дитини, опираємося на теоретичні положення проєктної діяльності В. Будака, Дж.Дьюї, В. Кілпатрік, Е. Торндайк, О. Пехота, Є. Полат, А. Старєва та ін. Проєктування в сучасній освіті розглядається як одна з важливих складових педагогічної діяльності. Дослідники вказують на методологічно важливих аспектах процесу проєктування: педагогічне проєктування розвивається в єдиному комплексі з реальною педагогічною дійсністю; для педагогічного проєктування властива нестабільність завдань, оскільки завдання розвивається в процесі проєктування; підставами для прийняття проєктних рішень також зазнають розвитку в процесі проєктування під час реалізації проєкту в роботі [10].

Таким об'єктом у дослідженні стала індивідуальна освітня траєкторія дитини у педагогічній діяльності педагога-тьютора.

У процесі теоретичного аналізу виявлено різні трактування поняття «індивідуальна освітня траєкторія». У теорії та практиці поряд з поняттям ІОТ використовується ще поняття «індивідуальна освітня програма» (ІОП), як синонімічні поряд із термінами «індивідуальні освітні маршрути/стратегії».

Опис змісту «Індивідуальних освітніх траєкторій/маршрутів/стратегії/програм» обмежувалося сферою навчальної діяльності дитини та діяльності педагогів, психологів та ін. Однак, розуміння педагогами сутності цих понять не поширювалося на тьюторів, а також не враховувало особливості використання їх у взаємодії з іншими сферами інтересів дитини.

Для дослідження цінним стає трактування індивідуальної освітньої траєкторії, як певної послідовності елементів навчальної діяльності кожного дитини з реалізації власних освітніх цілей, які відповідають її здібностям, можливостям, мотивації, інтересам в процесі координування, організації, консультації діяльності педагога-тьютора у взаємодії із батьками [6, с.169]. Означене поняття як прояв стилю навчальної діяльності кожного учня, що залежить від його мотивації, навчання і здійснюване у співпраці з педагогом.

Індивідуальна освітня траєкторія передбачає кілька напрямів реалізації: змістовний (індивідуальні навчальні плани та програми розвитку, визначальний індивідуальний освітній маршрут); діяльнісний (спеціальні освітні технології); процесуальний (організаційний аспект). Відтак індивідуальна освітня траєкторія це послідовністю етапів реалізації індивідуальної освітньої програми з урахуванням індивідуальних особливостей навчання. У такий спосіб встановлена взаємозалежність ІОТ та ІПР та умов їх реалізації: зміна умов, відповідно веде до зміни індивідуальної освітньої траєкторії.

Дослідження доводять, що за результатами індивідуальної програми розвитку реалізуються певні функції: нормативна (фіксує навантаження дитини, закріплює порядок виконання плану та вибору освітнього маршруту); інформаційна (інформує про рівень освітньої діяльності дитини за певний часовий проміжок); мотиваційна (визначає цілі, цінності та результати освітньої діяльності); організаційна (визначає види діяльності дитини, форми взаємодії, діагностики) та рівень соціалізованості, що дозволяє реалізувати потребу соціалізації на основі реалізації освітнього вибору.

Основою діяльності педагогів з проєктування індивідуальних освітніх траєкторій дітей у дослідженні як методологічної складової визначено низку

підходів: особистісний, діяльнісний, культурологічний та принцип індивідуалізації освіти. Кінцевою метою навчання є формування способу дій, що сприяє формування особистості дитини з ООП до взаємодії з навколишнім світом.

Культурологічний підхід сприяє розгляду змісту освіти у логіці індивідуалізації. Усі елементи змісту освіти (знання, способи дії, досвід творчої діяльності, досвід емоційно-ціннісних відносин) мають не лише соціальну, а й особистісну складову.

У межах ініційованого дослідження індивідуальна програма розвитку (ІПР) сприймається як засіб організації індивідуалізованого освітнього процесу, а індивідуальна освітня траєкторія (ІОТ) – як засіб (шлях) її реалізації. Під індивідуалізацією навчання вчені розуміють таку організацію освітнього процесу, при якій враховуються індивідуальні особливості дитини до створення оптимальних умов реалізації потенційних можливостей кожного [10].

Відповідно до принципу індивідуалізації кожна людина проходить власний шлях до засвоєння певного знання, яке саме для неї є актуальним на певному етапі, і в такий спосіб рухається у розвитку до самостійного буття. Мета педагога-тьютора в реалізації даного принципу, підтримка процесу саморозвитку полягає в допомозі кожній дитині у визначенні власного шляху та супроводження її у побудові індивідуальної життєвої траєкторії визначається вченим як тьюторський супровід [6].

Поняття «супровід» розглядалося у дослідженнях як метод, що забезпечує створення комплексу умов для прийняття суб'єктом оптимальних рішень у різних ситуаціях життєвого вибору [5, с.10]. Відтак супровід як «особливий спосіб допомоги дитині у подоланні актуальних для неї проблем розвитку», особливість якої в тому, «щоб навчити дитину вирішувати свої проблеми самостійно», як «допомога суб'єкту у формуванні орієнтаційного поля розвитку, відповідальність за дії, які він несе» [11].

У розумінні сутності супроводу дитини з ООП визначальними стали ідеї щодо психолого-педагогічного супроводу як «системи професійної діяльності

фахівця, спрямованої на створення соціально-психологічних умов для успішного навчання та розвитку дитини в ситуаціях взаємодії в соціумі з орієнтацією на зону її найближчого розвитку» [9].

Будемо розуміти супровід як певну ідеологію роботи: «супровід дитини на її життєвому шляху – це рух разом з нею, поряд, іноді – дещо попереду, при потребі пояснюючи можливі шляхи» [15, с. 18]. В межах дослідження опираємося на основні підходи в теорії супроводу:

1. Враховування та розуміння особливостей розвитку дітей з ООП на даному віковому та соціокультурному етапі онтогенезу. Означене допомагає тьютору здійснити вибір змісту освіти як особистісного значущого та індивідуально-ціннісного.

2. Створення умов самостійного творчого засвоєння дітьми з ООП системи відносин зі світом і з самим собою, а також реалізувати кожною дитиною особистісно значущий життєвих виборів. Тьютор у процесі супроводу створює ситуації виборів (інтелектуальних, етичних, комунікативних, рефлексивних, організаційних), спонукає до прийняття самостійних рішень. При цьому розглядаються такі форми супроводу, які зберігають, розвивають та формують відповідальність самого суб'єкта, обраний варіант вирішення актуальної проблеми забезпечує власну здоров'язбережувальну стратегією прийнятну в соціумі.

3. Супровід послідовно реалізується у соціальному та освітньому середовищі для створення умов максимального в даній ситуації особистісного розвитку та навчання. Означене дозволяє розглядати процес супроводу дітей з ООП як одну із складових професійної діяльності педагога-тьютора, що особливо актуально стає в умовах інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями та в процесі підтримки встановлення комунікацій та взаємодій з оточуючими.

На основі підходів до тьюторського супроводу нами виокремлено три блоки супроводу щодо потреб дітей з ООП до взаємодії з дорослими. Перші два блоки «опіка», «турбота», «захист» та «наставництво». Тут передбачається активна

діяльність тьютора з проєктування ІПР дитини, він стає співавтором та тим хто реалізовує програму і змінює її за потреби. На нашу думку, рівень «наставництва» дозволяє здійснювати спільну діяльність учасників освітнього процесу з проєктування ІПР. Третій блок – «допомога», «підтримка» характерний для взаємодії з дітьми задля збільшення міри їх самостійності.

Для визначення етапів проєктування ІПР розглянемо проєктування технології з урахуванням аксіоматичного підходу (табл.2.1.) [15].

Аналіз змісту кожного етапу дозволяє співвіднести діяльність тьютора на кожному етапі з проєктування ІПР дитини, який має свої завдання та очікувані результати, свої методи та інструменти, особливості організаційної взаємодії учасників освітнього процесу та соціального оточення.

3. Програмування освітньої діяльності. У процесі роботи з проєктування ІОТ дитини з ООП необхідно виділити самостійний етап індивідуальної діяльності.

Результатом спільної діяльності тьютора, батьків та фахівців на даному етапі стає ІПР на певний проміжок часу. Самостійність дитини з ООП визначається рівнем сформованості компонентів навчальної та самостійної діяльності (навчально-пізнавальні мотив, інтереси, контроль) як особливої діяльності дитини з ООП, спрямованої на реалізацію певних інтересів, що приймаються як особисті [14].

За таких умов складанні ІПР дитині створюються можливості для вибору видів діяльності, тьютор стає консультантом. Під час проєктування загального освітнього процесу вчитель враховує індивідуальні інтереси дитини; особливості навчальної діяльності: види навчальних занять; способи роботи з навчальним матеріалом; особливості засвоєння навчального матеріалу; особливості взаємодії у групі та з дорослими; враховує суб'єктний досвід; оцінює можливості, здібності, перспективи, інтереси, зусилля, які слід докласти для того, щоб досягти запланованого результату.

Таблиця 2.1.

Макроетапи проєктування та його етапи

Макроетап	Призначення	Етап
1. Підготовчий	Забезпечити максимально підготовку всіх учасників діяльності, всіх ресурсів та умов	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прийняття рішення про необхідність проектування 2. Вибір базової моделі 3. Створення та запуск системи управління проектом 4. Створення робочих проектних груп, налагодження комунікацій 5. Навчання та інструктування учасників 6. Ресурсне забезпечення проектних груп
2. Основний	Створення проекту як системи конкретних ідей та рішень	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз та прогноз ситуації у зовнішньому середовищі 2. Аналіз стану та досягнень чинної системи та її компонентів 3. Проблемний аналіз чинної системи та її компонентів 4. Опис проектних ідей 5. Створення цілісного проекту, його редагування та узгодження
3. Завершальний	Провести самооцінку та експертизу отриманого проекту, його доопрацювання та прийняття рішення про його готовність та можливість практичного впровадження	<ol style="list-style-type: none"> 1. Самооцінка отриманого проекту 2. Незалежна експертиза – узгодження з батьками та іншими учасниками 3. Доопрацювання проекту як системи конкретної діяльності та прийняття рішення про його впровадження

Визначальним та необхідним компонентом ІПР є діагностична та операційно сформульована мета через передбачуваний результат. На думку вчених, цілі визначаються на різних рівнях: цілі навчання (пізнавальні, розвиваючі, творчі, професійні тощо); мета вивчення предметної галузі для оцінки своїх можливостей, перспектив, інтересів, нахилів; прогнозування можливості формування пізнавальної мотивації («під час навчання я дізнаюся...», «матеріал... мені знадобиться для...», «... я зможу пояснити, виконати, зробити...»).

Отож проектування індивідуальної освітньої траєкторії здійснюється на основі взаємодії тьютора, педагогів, батьків та передбачає співпрацю та постійну взаємодію. Результатом спільної роботи на етапі навчання стає індивідуальна

програма розвитку на певний період часу. Такі програми є освітнім продуктом організаційно-діяльнісного типу, оскільки стимулюють і направляють реалізацію індивідуальної освітньої діяльності дитини з особливостями розвитку.

Розділ 3. Складові тьюторської діяльності: міжособистісна взаємодія та взаємовплив

Враховуючи те, що тьюторська діяльність це двосторонній процес, важливо розглянути його з урахуванням теоретичних підходів до спільної діяльності, а також особливостей взаємовпливу суб'єктів інклюзивного процесу.

Освітній процес характеризується різноплановою і різнофункціональною взаємодією, і трактується як двостороння суб'єкт-суб'єктна взаємодія, де учасники утворюють загальний сукупний процес у взаємодії [6].

Особливі способи взаємодії притаманні учасниками інклюзивного освітнього процесу будуються на відкритість, толерантність, допустимість різних думок, схильність до пошуку компромісу. При цьому потрібно є критичність до інформації партнера. Кожен учасник має бути готовим до того, що не в кожній ситуації взаємодії співробітництво реалізується у спільних діях з досягнення спільних цілей.

Проблема співпраці у ситуації навчальної діяльності поставлена Л. Виготським, який визначив зміст тристоронньої активності освітнього процесу: дитини, дорослих та соціальним середовищем. Вводячи поняття соціальної ситуації розвитку, вчений доводив, що «... співробітництво є її суттєвою характеристикою і виявляється найважливішою умовою психічного розвитку дитини» [2; 5].

Другим найважливішим феноменом міжособистісної взаємодії є міжособистісний взаємовплив. Взаємовплив – це вплив на іншу особистість, що передбачає зміну поведінки, думок, почуттів. В основу взаємовпливу покладено механізм наслідування, навіювання та комфортності.

Взаємодія забезпечує особистісно-значущий рівень відносин учасників освітнього процесу.

Вчення перетворюється на міжособистісний процес – виникає ситуація S – S відносин. Освітній процес перетворюється на діалог. Взаємодія, зорієнтована на розвиток дитини, розвиває взаємодії усіх учасників процесу. Водночас вона сприяє створенню оптимальних умов формування діяльності як рівневої освіти.

Поділ завдань у спільній діяльності тьюторами та учасниками освітнього процесу, зумовлений характером мети, засобів та умов її досягнення, складом та рівнем підготовки суб'єктів. Це передбачає взаємозалежність учасників, що виявляється в утворенні нової системної властивості в системі «підопічний – тьютор – координатор». Міжособистісні відносини, які виникли в процесі спільної діяльності і утворилися на основі запланованих функціонально-рольових взаємодій, набувають згодом самостійного характеру тобто у дітей з ООП формують навички міжособистісної взаємодії.

Соціальний феномен означеного явища, характеризується різноманітними соціальними процесів, за допомогою яких реалізуються об'єктивно існуючі зв'язки із навколишнім світом. На психологічному рівні при означеній взаємодії виникає взаєморозуміння, співпереживання та співучасть, що важливо для соціалізації дітей з ООП. Педагогічний компонент взаємодії це спеціально організовані, суспільно-цінні, цілеспрямовані процеси, під час яких виникають позитивні перетворення та умови їх «розгортання».

Вищезначене вказує на те, що у ситуаціях практичної взаємодії та вербальний діалог з тьютором дає можливість дитині з ООП на мимовільному (неусвідомлюваному) рівні долучитися до мотиваційно-змістової сторони діяльності.

У роботі тьюторського супроводу виокремлено три можливих результати спільної діяльності – предметного, особистісного та соціально-психологічного і співвіднесення цих результатів з внутрішніми та зовнішніми цілями розвитку та соціалізації дітей з ООП.

Отож стає зрозумілим, що підходів до визначення та змісту спільної діяльності, її зміст, стосовно тьюторської технології, може бути зведено до психолого-педагогічного супроводу дитини. Розуміння того, що діти з особливими освітніми потребами потребують психолого-педагогічного супроводу є беззаперечним.

Задля вирішення завдань дослідження розглянемо тьюторську діяльність з урахування концепції інтеграції психіки тобто будемо розглядати психіку дитини з ООП як індивідуальну система управління життям і поведінкою.

Психіці людини як системі, що самоорганізовується, притаманні інтегративні механізми, які забезпечують підтримку її цілісності, узгодженості та несуперечності функціонування. Інтенсифікація інтеграційних механізмів психіки за допомогою різних методів призводить до підвищення цілісності психіки, тобто до більшого психологічного благополуччя [13], що вкрай важливо для дітей з ООП.

Інтеграція психіки розглядається вченими як процес, який піддається зовнішньої впливу і спрямовується на інтегративні механізми психіки з метою подолання дезінтеграції. Діяльність з інтеграції психіки передбачає процес дії на психіку через застосування спеціально розроблених психологічних методів – психотехнологій, задля підвищення індивідуального рівня психічної інтеграції [15].

Розглянемо тьюторську діяльність через механізми інтеграції психіки дитини з ООП.

В онтогенетичному розвитку інтеграційних механізмів вченими представлено сім стадій (рис.3.1) [13].

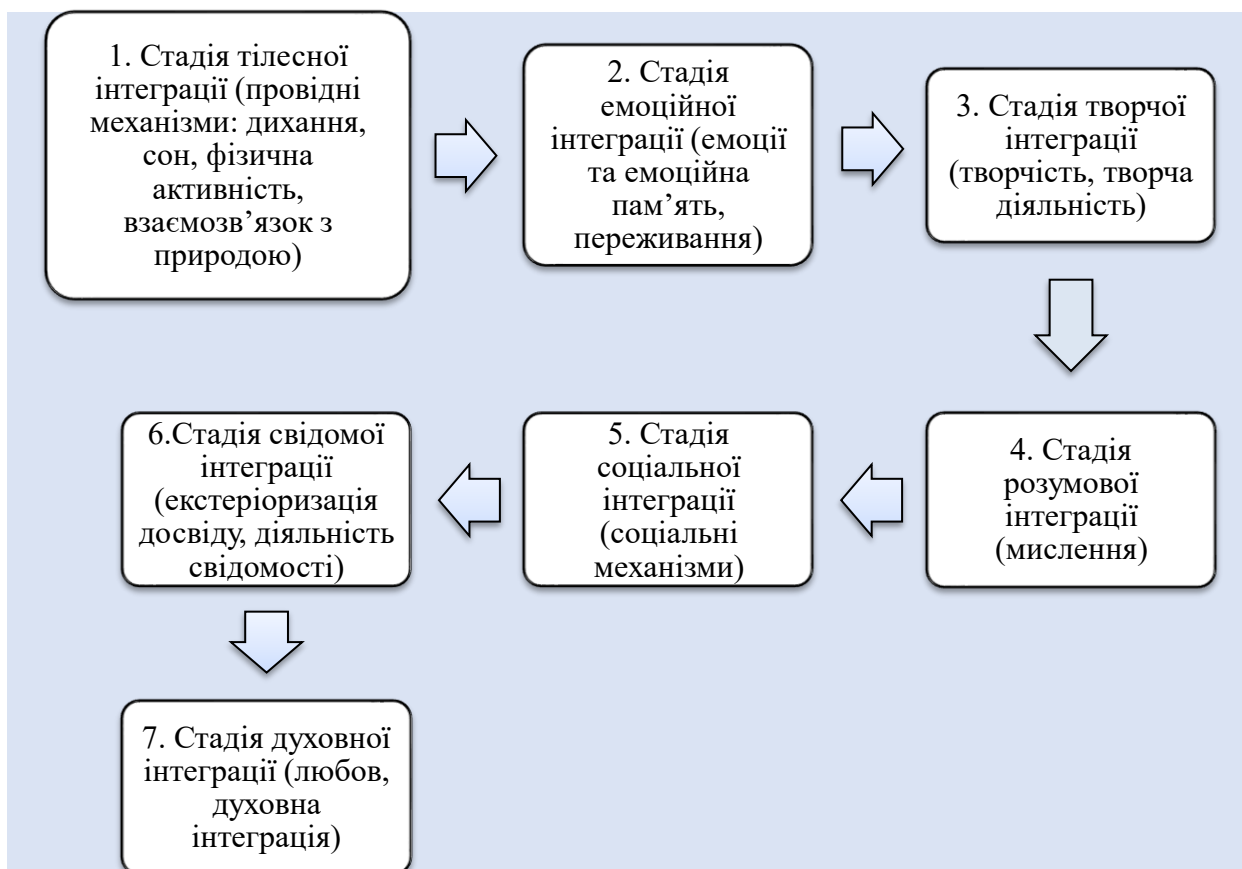

Рис. 3.1 Стадії інтеграційних механізмів дитини

Кожна нова стадія розвивається з урахуванням розвитку попередніх, тобто надбудовуючись на уже сформованих. При ушкодженому чи недостатньому розвитку попередніх стадій неможливий розвиток наступних. Тьюторський супровід дитини з ООП передбачає процес відновлення інтеграційних механізмів поетапно, починаючи з тілесної стадії [13].

Тьюторська діяльність спирається на певний тип комунікації, який розвиває відповідні інтегративні механізми психіки суб'єктів тьюторської діяльності та тип соціального контролю – управління процесом діяльності.

Розглянемо означений процес ґрунтовніше. Скажімо, емоційна інтеграція суб'єктів тьюторської діяльності здійснюється через емоційний контакт та вплив на емоційну сферу. Творча інтеграція у тьюторську діяльність відбувається через створення спільних творчих продуктів – спільні творчі заходи: ігри, виставки творчих робіт, відвідування спільно концертів та різних цікавих для дитини заходів, навчальна діяльність.

Інтеграція процесів мислення досягається через комунікацію як обмін інформацією та ідеями між тьютором і дитиною. Соціальна інтеграція передбачає партнерство суб'єктів тьюторської діяльності, тобто функціональний поділ у досягненні спільних цілей.

Свідома інтеграція в тьюторську діяльність досягається через екстеріоризацію досвіду, обміну переконаннями, рівнем довіри, свободи та відповідальності учасників процесу.

Вищезначена взаємодія становить основний змістом роботи тьютора з дитиною з ООП. Підопічні в тьюторській діяльності це здебільшого діти з особливими потребами: можуть бути діти, які мають дезінтеграцію на емоційній, розумовій, соціальній та свідомій стадії – соціально дезадаптовані, які мають проблеми в навчанні, так і обдаровані діти, у яких порушення можуть бути незначними і здебільшого виникає потребу прискореного розвитку, а не відновлення. Для вибору методів роботи тьюторам спільно з фахівцем необхідно оцінити розвиток індивідуального рівня інтеграції психіки.

Для виявлення індивідуального рівня інтеграції психіки дитини з ООП пропонуємо проводити діагностику, яка дозволяє виявити порушення діяльності інтегративних механізмів та визначити ефективні заходи щодо їх відновлення та розвитку, що дозволить підібрати психокорекційні та педагогічні заходи задля відновлення та розвитку інтегративних механізмів психіки дитини в процесі тьюторського супроводу.

Важливо зауважити, що діагностику рівня інтеграції психіки пропонуємо проводити інтерпретуючи результати психодіагностики за допомогою таблиці феноменології стадій та рівнів інтеграції психіки [15].

У таблиці запропоновано стадій інтеграції психіки: тілесна, емоційна, творча, розумова (інтелектуальна), соціальна, усвідомлення дійсності (табл. 3.1). І відповідно до того, яким є індивідуальний рівень інтеграції психіки за представленою 5-бальною шкалою від -2 до +2, заходи призначаються індивідуально.

Таблиця 3.1.

Таблиця феноменології стадій та рівнів інтеграції психіки

Рівень	Стадії	
	Тілесна	
-2	Тяжкі хронічні захворювання, низький рівень фізичної активності, травми	Феноменологія
-1	Слабке здоров'я, хронічні захворювання, важко переносить інфекційні захворювання	
0	Середнє здоров'я, психосоматичні порушення, схильність до інфекційним захворювань	
1	Хороше здоров'я, фізичний розвиток в нормі, організм швидко долає інфекції	
2	Відмінне здоров'я, стійкість до інфекцій, хороший фізичний розвиток, постійні заняття спортом	
	Емоційна	
-2	Горювання, апатія, страх	Феноменологія
-1	Пригнічений стан, ворожість, роздратованість	
0	Спокій, врівноваженість, байдужість, консерватизм	
1	Інтерес до навколишньої дійсності, задоволеність, прояв радості	
2	Ентузіазм, екстаз	
	Творча	
-2	Деструктивна спрямованість у всьому	Феноменологія
-1	Конструктивна спрямованість на себе та деструктивна на оточення	
0	Конструктивна спрямованість на себе та помірно конструктивна на фізичне та соціальне оточення	
1	Творча діяльність в улюблених сферах	
2	Творче ставлення до життя, до себе, до людей, конструктивна спрямованість у всьому	
	Інтелектуальна	
-2	Примітивні інтелектуальні навички, погано засвоює нове	Феноменологія
-1	Репродуктивне мислення, низький рівень знань	
0	Хороші показники у навчанні, гнучко застосовує знання	
1	Творчо мислить, добре конструює	
2	Інтуїтивне мислення, концептуальне мислення	

Продовження таблиці 3.1

Рівень	Стадії	
	Соціальна	
-2	Антисоціальний	Феноменологія
-1	Асоціальний, присутня девіантна поведінка	
0	Соціально адаптований, конформіст, виконавець	
1	Соціально просунутий, керівник	
2	Високий соціальний статус	
	Усвідомлення дійсності	
-2	Не контролює і не усвідомлює свої дії, низький прояв волі, повністю залежимо від обставин	Феноменологія
-1	Усвідомлює свої потреби та інтереси, усвідомлює вимоги до себе з боку оточуючих, поведінка детермінована ззовні	
0	Усвідомлює свої цілі, свою відповідність та невідповідність стандартам, не проявляє наполегливості, уникає відповідальності	
1	Цілеспрямований наполегливий, усвідомлює причини вчинків, впливає на обставини, бере на себе відповідальність за себе і за своє життя	
2	Високий рівень відповідальності, власне цілепокладання, самодетермінізм, нав'язує свою волю	

Показники шкали сумарно відображають результат дії інтегруючих і дезинтегруючих чинників. У сукупності їх вплив створює рівень інтеграції психіки, що має характерну феноменологію особливостей дитини з ООП [15].

Результат тьюторської діяльності також як і результат застосування методів інтеграції психіки має системний характер, оскільки вплив методів і прийомів тьюторську діяльність здійснюється відразу на кількох стадіях, і його можна відстежити на всіх рівнях психічного.

Означений процес спрямовано на підвищенні психічного здоров'я (тобто зниження девіацій), підвищення якості, продуктивності та надійності функціонування психіки та її окремих функцій (тобто розвиток здібностей), а також у підвищенні автономії та суб'єктності психіки та зниження залежності від зовнішніх впливів у підопічних.

На підставі того, що тьюторський супровід ми кваліфікували як діяльність з розвитку, адаптації та соціалізації дитини з ООП, то критерієм ефективності

тьюторської діяльності буде одночасне підвищення рівня інтеграції психіки дитини за кількома стадіями. Розглянемо їх ґрунтовніше.

Скажімо, на тілесній стадії показником ефективного тьюторського супроводу є покращення здоров'я, швидке одужання, підвищена стійкість до інфекцій, відновлення сну, оптимізації дихання, поліпшення якості харчування, фізичний розвиток тощо.

На емоційній стадії прослідковуємо підвищення емоційного тону: якщо на початковому рівні інтеграції психіки дитини з ООП діагностувався низький емоційний стан, наприклад, апатія, а в результаті тьюторської діяльності дитина проявляє ворожіть та роздратованість, то це теж вважається підвищенням рівня інтеграції за рівнем емоційної стадії. Якщо дитина з особливими потребами в процесі тьюторського супроводу зі стану байдужості проявляє інтерес, радіє, то це теж буде підвищенням рівня інтеграції.

На творчій стадії – зникнення деструктивної спрямованості на оточення, відмова від руйнівних дій, поява та прагнення до творчої діяльності, то отримуємо підвищення рівня на стадії творчості.

Отож, результат інтегративного розвитку психіки дитини з ООП відображається на її суб'єктивному благополуччі, і на об'єктивних зміни її життєдіяльності: підвищення успішності у навчанні і творчості, уникнення конфліктів, успіхи у спорті, життєвих ситуаціях, які така дитина не могла реалізувати раніше, однак досяг самостійності за окремими показниками підвищивши свого особистісний потенціал в процесі тьюторської супроводу.

Висновки

Ґрунтовний аналіз тьюторської діяльності, а також результати дослідження засвідчили необхідність формування готовності майбутніх педагогів до означеної діяльності як важливого компонента їх професійної компетентності. Проблема формування готовності майбутніх педагогів до тьюторської діяльності є актуальною для сучасної освіти. Основоположними у дослідження стали поняття тьюторство як педагогічна складова; тьюторська діяльність педагогів як

вид професійної діяльності, спрямований на проектування, побудову та реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії дитини з ООП; міжособистісна взаємодія та взаємовплив у діяльності тьютора.

Проведене дослідження доводить, що формування готовності майбутніх педагогів до тьюторської діяльності потребує цілеспрямованих та планомірних дій та комплексного підходу.

Виконане дослідження засвідчило можливість впровадження результатів у таких напрямках: виявлення закономірностей процесу формування готовності майбутніх педагогів до тьюторської діяльності, збагачення діагностичного комплексу оцінювання рівнів тьюторської діяльності.

Анотація

В дослідженні розглядаються теоретичні аспекти проектування тьюторського супроводу дітей з особливими освітніми потребами та особливості підготовки майбутніх педагогів до тьюторської діяльності задля реалізації завдань інклюзії. Проаналізовано кращий зарубіжний досвід та сучасний стан тьюторства в освіті. Обґрунтовано основні підходи до діяльності педагогів-тьюторів з проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії дитини з особливими освітніми потребами. Вивчено та описано основні складові тьюторського супроводу дітей з особливими потребами. Уточнено зміст понять «тьютор», «тьюторська діяльність» та «супровід». Встановлено, що тьюторська діяльність в освітньому контексті розглядають як діяльність з індивідуалізації, спрямовану на виявлення, розвиток освітніх мотивів та інтересів дітей, пошук освітніх ресурсів і створення індивідуальних освітніх траєкторій.

Доведено, що у ситуаціях практичної взаємодії та вербального діалогу з тьютором у дітей з особливими потребами на мимовільному (неусвідомлюваному) рівні виникає можливість до вмотивованої діяльності.

В процесі дослідження виокремлено три можливих результати спільної діяльності, саме тьюторського супроводу – предметного, особистісного та

соціально-психологічного і співвіднесення їх результатів з внутрішніми та зовнішніми цілями розвитку та соціалізації дітей з особливими потребами.

Література

1. Асистент вчителя та асистент дитини виконують різні функції та мають різні обов'язки – роз'яснення МОН. URL : <https://mon.gov.ua/>
2. Бойко А. М. (2010) Тьюторство як засіб задоволення освітніх потреб особистості, країни і суспільства. *Педагогічні науки*, 4–12.
3. Дем'яненко Н. М. (2006) Система тьюторства: актуалізація ретродосвіду Великої Британії. *Зб. Наук. Праць Полтавського держ. Пед. Ун-ту імені В.Г.Короленка*. 6(57), 72–75.
4. Кембриджський словник англійської мови: значення та визначення. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/tutor>.
5. Ковальчук В. Ю. (2005) Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя (дис. ... доктора пед. Наук) Київ, Україна.
6. Литвиненко Т. А. (2012) Індивідуалізація в освітньому процесі: шляхи тьюторської допомоги в приватних навчальних закладах. *Гуманітарний вісник ЗДІА*, (50), 165–172.
7. Меркулова Н. В. (2017) Генезис та сучасний стан професійної підготовки тьюторів. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*, (75 (2)), 154–157.
8. Микитюк С. О. (2012) Ресурсне забезпечення тьюторської діяльності в системі фахової підготовки майбутніх педагогів. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Засоби навчальної та науково-дослідної роботи»*, (38), 72–80
9. Чупахіна С. В., Круль Л. М. (2021) Тьютор в сучасній освіті: теоретичний аспект діяльності. *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*. Відень, Республіка Австрія, 4/17, 43-47. <https://doi.org/10.36074/logos-09.04.2021.v2.13>

10. Чупахіна С. В. Технологія проєктів в підготовці майбутніх педагогів до інформаційної взаємодії в інклюзивному освітньому середовищі. *Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення: матеріали I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Київ, 28-29 травня 2020 р.). Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2020. С. 91–94.

11. Шеремет М. К. (2011) Основні тенденції модернізації підготовки корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі. *Логопедія: науково-метод журнал*. №1, 3–5

12. Heron T.E., Welsh R.G., & Goddard Y.L. (2003) Applications of tutoring systems in specialized subject areas. *Remedial and Special Education*. №24(5), 288–300.

13. Hock M.F., Schumaker J.B., & Deshler D.D. (2001) The case for strategic tutoring. *Educational Leadership*. №58(7), 50–52.

14. Maheady L. (2001) Peer-mediated instruction and interventions and students with mild disabilities. // *Remedial & Special Education*. №22(1), 4–15.

15. Planing and Managing a Support System: Dg 1. Modul 3 / hr_ W. F. Kugemann ; *FIM Psychologie Un-t Erlangen-Nurnberg*. Nurnberg, 2000. 42, [28].

Information about the authors:

Chupakhina Svitlana Vasylivna

Doctor of Pedagogical Sciences,

Professor of the Department of Theory and Methods of Preschool

and Special Education,

Director of the Educational and Scientific Center «Resource Center for Inclusive

Education and Special Education»

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine

**TUTORING OF CHILDREN IN CONDITIONS OF INCLUSIVE
EDUCATION: IMPLEMENTATION OF EUROPEAN STANDARDS
CHAPTER**

1. Tutoring in modern education: theoretical analysis of activity Chapter

**2. The individual educational trajectory of the child as an object of design
and tutor support Chapter**

**3. Components of tutoring activity: interpersonal interaction and mutual
influence**